

Mentálně postižení

Základy speciální pedagogiky

Psychopedie

- ▶ z řeckého psyché (duše) a paidea (výchova)
- ▶ Termín zaveden r. 1945
- ▶ Zabývá se problematikou edukace, podpory a poskytování služeb osobám s mentálním postižením v jednotlivých fázích jejich života.
- ▶ Zabývá se osobami s MP, jiným dušev. postižením, PAS, kombinovanými vadami,...

Osoby s mentálním postižením

- ▶ Početní převaha nad ostatními postiženími
- ▶ Průměrně 3-4 % v populaci (300 000 osob v ČR)
- ▶ Odhady v celosvětovém měřítku – 200 milionů osob (každých 20 sekund se narodí dítě s MP)
- ▶ Z hlediska stupňů – LMR (2,6 %), SMR (0,4%), TMR (0,3%) a HMR (0,2%)

Etiologie MP

- ▶ **prenatální příčiny** (působící před porodem)
- ▶ **perinatální příčiny** (působící během porodu a krátce po něm)
- ▶ **postnatální příčiny** (působících v průběhu života)

Terminologie

- ▶ Mentální postižení x mentální retardace
- ▶ Mentální retardace – z lat. mentis (mysl) a retardare (zdržet, zaostávat)
 - WHO v r. 1959
- ▶ Mentální retardaci lze definovat jako vývojovou duševní poruchu se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální a postnatální etiologií.

4 základní stupně MR

- ▶ Lehká MR – IQ 50 – 69
- ▶ Středně těžká MR – IQ 35 – 49
- ▶ Těžká MR – IQ 20 – 34
- ▶ Hluboká MR – IQ 0 – 19

- ▶ (hraniční pásmo MR 70 – 89 IQ)

Charakteristika lehké MR

- ▶ Vliv dědičnosti – „familiární“
- ▶ Nápadnější problémy až mezi 3. a 6. rokem
- ▶ Nejvýraznější problémy v období škol. docházky (konkrétní mechanické myšlení, slabší paměť, soc. vývoj zpomalen, emocionální labilita, impulzivnost, ...)
- ▶ Vzdělávání – základní škola praktická
- ▶ Dospělost – schopni práce a udržování soc. vztahů

Charakteristika středně těžké MR

- ▶ Organická etiologie
- ▶ Rozvoj řeči a myšlení je výrazně opožděn
- ▶ Častá epilepsie i PAS
- ▶ Vývoj JM a HM zpomalen
- ▶ Částečná samostatná sebeobsluha
- ▶ Vzdělávání – ZŠ speciální
- ▶ Dospělost – jednoduché pracovní zařazení

Těžká MR

- ▶ Psychomotorický vývoj výrazně opožděn již v předškolním věku
- ▶ Časté somatické vady, minimální rozvoj komunikačních dovedností
- ▶ Potřeba celoživotní péče
- ▶ Vzdělávání – ZŠ speciální

Hluboká MR

- ▶ Těžké omezení motoriky
- ▶ stereotypní automatické pohyby
- ▶ kombinace s postižením zraku a sluchu, neurologickými poruchami
- ▶ Nonverbální komunikace bez smyslu
- ▶ Sebepoškozování
- ▶ vzdělávání – ZŠ speciální, jiný způsob plnění povinné školní docházky

Pseudooligofrenie

- ▶ Je nazývána termínem **zdánlivá mentální retardace (sociálně podmíněná MR)**, protože se ve skutečnosti o mentální retardaci nejedná.
- ▶ Je způsobena vlivem vnějšího prostředí, nikoliv poškozením centrální nervové soustavy (CNS).
- ▶ Dítěti se nedostává potřebné stimulace, je výchovně zanedbané, může trpět psychickou deprivací nebo pocházet ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

Demence

- ▶ Bývá někdy nazývána **získaná mentální retardace**.
- ▶ Demence je proces zastavení, rozpadu normálního mentálního vývoje po 2. roce života. Demence bývá zapříčiněna pozdější poruchou, nemocí, úrazem mozku.
- ▶ Demence má v porovnání s MR většinou progredující charakter s tendencí postupného zhoršování a prohlubování symptomů.

Downův syndrom

- ▶ Downův syndrom je vrozená chromozomální vada patřící mezi tzv. genomové poruchy. Jeho vznik je neovlivnitelný a nezavinitelný, je způsoben tzv. numerickou chromozomální aberací.
- ▶ tj. místo obvyklých 46 chromozómů (uspořádaných ve 23 párech) jich mají 47 (22 párů a jednu trojici – **trisomie 21.chromozomu**).

Downův syndrom

- ▶ Obecně je základní diagnózou míň ovlivněná emocionální a sociální stránka dítěte, kognitivní (nejčastěji STMR), motorický vývoj a vývoj řeči jsou poznamenány mnohem více.
- ▶ Fyziognomické zvláštnosti – kulatý a oploštělý obličej, epikantická řasa (dojem „šikmých očí“), menší ústa a větší jazyk, ruce bývají široké s krátkými prsty, menší vzrůst,...

Typy speciálních škol

- ▶ Mateřská škola speciální
- ▶ Základní škola praktická
- ▶ Základní škola speciální
- ▶ Odborné učiliště (2 a 3 roky)
- ▶ Praktická škola (1 rok a 2 roky)
- ▶ Střední odborné učiliště (pokud žák vyhoví požadavkům přijímacího řízení a jeho zdravotní způsobilost to dovoluje)

ZŠ praktická (dříve zvláštní škola)

- ▶ Pro žáky v pásmu LMR, ale i žáky v pásmu podprůměru či v hraničním pásmu.
- ▶ Rozvoj a kultivace osobnosti žáků s MP, na poskytování vědomostí, dovedností a návyků, potřebných k **uplatnění v praktickém životě**.
- ▶ Je na 9 let, žáky získá stupeň základní vzdělání.
- ▶ Žáci se zde vzdělávají podle *Vzdělávacího programu zvláštní školy (1997)*
- ▶ Od 2007 podle *RVP pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*.
 - Důraz na klíčové kompetence pracovní, sociální a personální a komunikativní.

ZŠ speciální (dříve pomocná škola)

- ▶ žáci v pásmu **STMR**, TMRP a HMR (tzv. rehabilitační třídy – vzdělávající se podle Rehabilitačního vzdělávacího programu pomocné školy)
- ▶ ZŠ speciální je na 10 let, žák získá základy vzdělání
- ▶ Vzdělávání podle *Vzdělávacího programu pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy (1997)*.
- ▶ Od roku 2011 se bude vzdělávat podle RVP pro obor vzdělání základní škola speciální.
 - Náplň práce tvoří hlavně zvládnutí trivia a sebeobsluhy.

Alternativní metody a formy práce

- ▶ V ZŠ speciální – výuka v blocích, individuálně
- ▶ Rehabilitační třídy – kombinovaná postižení (rozvoj osobnosti, hlavně uspokojování potřeb), vždy ještě jedna místnost k individuální práci, cvičení, relaxaci, odpočinku

Sociální čtení

- ▶ poznávání, interpretace, přiměřené reagování na znaková znamení vyskytující se v nejbližším okolí, aniž by byly využívány čtecí dovednosti.
- ▶ Sociální čtení je součástí sociálního učení, využívá se k získávání poznatků o okolním světě, které jsou ihned využitelné / v oblasti nakupování, vaření, dopravy, časové orientace/.
- ▶ Má různé kategorie:
 - 1. soubor obrázků a textů
 - 2. piktogramy
 - 3. slova s skupiny slov
- ▶ Např. kuchařka, nakupování

Globální čtení

- ▶ Základem globální metody je **postup od celku k jednotlivým částem**.
- ▶ Na počátku výuky tak stojí slovo doplněné zobrazením konkrétního pojmu (obrázek) a teprve později je slovo analyzováno na písmena.
- ▶ Metoda dává dítěti právě tu možnost – číst okamžitě celé slovo a vnímat jeho konkrétní význam. Tím se odlišuje od postupu analyticko – syntetické metody, kde na počátku výuky jsou písmena a slabiky, které konkrétní význam nemají

Globální čtení

- ▶ soubor obrázků z nejrůznějších oblastí, každý ve trojím vyhotovení
 - trvalá předloha
 - volný obrázek
 - k rozstřížení na dvě a více částí dle potřeby
- ▶ tvary písmen jednoduché hůlkové
- ▶ výuku začne ve chvíli, kdy má dítě určitou slovní zásobu, aby bylo schopno porozumět obrázkům a přiřadit je k reáliím
- ▶ učivo rozvrženo až do tří let
- ▶ možný přechod na analyticko-syntetickou metodu